

TARİH

1 Evlül 1951
Cilt 3 * Sayı 24

Dünyası

TARİH DÜNYASI

TARİH DÜNYASI

15 GÜNDE BİR ÇIKAR

Cilt: 3 * Sayı: 24 * 1 Eylül 1951

Sahipleri: Niyazi Ahmet Banoğlu -
Ali Vecihi Bingöl * Yazı işlerini
fiilen idare eden: Niyazi Ahmet
Banoğlu * İdarehane: İstanbul, Nu-
ruosmaniye caddesi No. 106. kat: 1 *
Telefon: 28083 * Abone Şartları: Se-
neliği 12. Altı aylığı 6, sayısı 50 ku-
ruştur. Ecnebi memleketlere: Sene-
liği 24. altı aylığı 12 liradır. * Ba-
sıldığı yer: VAKIT YURDU

V. Muradın kızı Hatice Sultan

Ve
Abdülhamid'in en sevdiği
oğlu

Yazan: NAHİT SİRRI ÖRİK

Bu yazı yakın tarihin şimdiye kadar incelenmemiş ve tarih sayfelerine geçmemiş bir çok hadiselerini ilk defa açıklamaktadır.

(Tarih Dünyası)nın neşretmek lütfüne bulunduğu üç yazıma bu makale ile avdet etmek ve bu çıkmış üç yazıdan bahsedilmiş bazı şeyler hakkında itmam edici malûmat vermek istiyorum. Bu itmam edici malûmatın (V. Muradın kızları) başlıklı makaleme taallük edenleri biraz da zarurî, öteki iki yazıya taallük edenleri ise ihtiyarîdir.

Evvelâ zarurî olanı üzerinde duracağım. Serlevhasını bildirdiğim makalede bahis mevzuu olan Sultan Murad kızlarından ilkinin, Hatice sultanın birinci kocası Vasif paşa pederi bulunduğunu bildiren bir zat mecmuaya gönderdiği bir mektupla birlikte babasının bir hal tercümesini yollamış ve yazımın baba-

Âliye Hanımefendi 16 yaşında, Berlinde iken

Âliye hanımefendi Burhanettin Efendinin nikâhında iken.

sına taallük eden kısmının yanlış ve haksız hükümlerle dolu olduğunu söylemiştir. Bir evlâdın babasının hatırasına muhabbet ve hürmetle bağlı olarak onun hakkında söylenmiş yanlış ve haksız şeyleri tashih etmesi kadar meşru bir şey olamayacağını ve bu zatı müteessir ettiğim için teessür duyduğumu samimiyetle söylemek isterim. Ancak, Hatice Sultanın kendisine münasip görülmüş kocayı, hiç beğenmiyerek amcasının, yani (Abdülhamid)in sevgili kızının kocasını kendisine aşık etmek suretile intikam almış olduğu pek duyulmuş, pek konuşulmuş, hatta Fransız edibi Pierre Loti'nin bile kalemine mevzu teşkil etmiş bir hikâyedir. Ve bu hazin hikâyeyi daha geçen gün Semih Mümtaz bey de benim söylediklerimi söyleyerek anlatmışlardır. İlâve edeyim ki, bu mevzuu bazı aile hatıralarından istifade edip —ve hatta bizzat Vasif paşanın pek yakınım olan bir kimseye söylemiş bulunduğunu bazı sözleri kaydederek—yazmakla meşgulüm. Bu yazıdan Hatice Sultanın pek iyi bir not alıp çıkacağını sanmıyorum. Kaldı ki, kendisinin ziyadesile hüsnühal sahibi bir kadın olmadığı, amcasının damadile giriştiği aşk macerasında kendisini bir derece afettirecek bir gönül çılgınlığı bulunmadığı, çıkmış yazımdan da anlaşılmaktadır. Fakat bu ayrı bir bahis

ve Vasıf paşanın hüviyet ve şahsiyeti ayrı bir meseledir. Ve Vasıf paşanın sultandan sonra aldığı bir hanımdan dünyaya gelmiş oğlu olduğunu bildiren mektup sahibinin verdiği hal tercümesinden pederinin hayatı hakkında büyük bir bilgi sahibi bulunmadığını da tamamen belli olmaktadır. Bir kere, bu zat pederinin enderundan sonra mülkiye mektebine girerek orasını birincilikle bitirdiğini haber veriyor ki, Mülkiye mektebine tamamiyle hususi mahiyetteki Enderundan değil zamanın resmî idadilerinden girildiğini düşünmek bu noktaya kâfi bir cevap teşkil etse gerektir. Esasen Sultan Hamidin son zamanlarında ve bir kaç yıl neşredilmiş olan Maarif Nezareti salnameleri Mülkiye mektebinin ilk yıldan itibaren bütün mezunlarını mezuniyet dereceleri ve buldukları son memuriyeti kaydederek her sene için ayrı bir liste halinde vermişlerdir. (Nettekim, bu listelerin 1310 yılına ait bulunanında Vasıf paşa ile birlikte damat edilen Mehmet Şerif paşanın ismi sınıf birincisi olarak görülmektedir) Bu listeler içinde pederini bulamayacağımı pek iyi tahmin ettiğim halde baştan başa tetkik ettiğimi muhterem mektup sahibine arz ederim.

Vasıf paşanın damat olmadan evvelki paşalığına gelince, evvelâ bunun büyük bir mana ifade etmeyeceğini, zira muhtelif derecede sivil paşalıklar olup bunlar arasında meselâ pek ehemmiyetsiz bir derece temin eden mirülümerralık payesile bazı aşayir rüessasının tatyip

Abdülmecidin en çok sevdiği oğlu Burhanettin Efendinin Amerikada ölümünden bir ay evvel alınmış resmi.

Aliye hanımefendi, Burhanettin Efendi ile evli iken Romada verilen bir baloda Markiz dö Seviny kıyafetinde.

edilmiş olduğunu söyleyeceğim. Fakat sifre kâtipleri arasında böyle küçük derecede de olsa paşa bulundurmamak mutad değildi ve Vasıf paşanın damatlıktan önceki paşalığı da varid olamaz. Vasıf bey, ancak otuz bir yaşında gelin edilen Hatice Sultana kimsesiz bir koca aranırken hatıra gelmiş, damatlığı kendisinden bey diye bahsedilerek ilân edilmiş ve bilâhara gerek ona, gerek iki yeni damada, yani Sultan Muradın ikinci kızının verildiği Galip ve Sultan Azizın son kızının verildiği Mehmet Şerif paşalara mülkiye paşalıklarının en yükseği olup müşirlikle aynı derecede bulunan vezaret rütbesi tevcih kılmiştir. Vasıf paşanın bu izdivaci kabul etmek istememiş olduğu ve ne gibi sebeplerle istememiş olduğu hakkında bir bilgiye sahip değilim. Sade meşrutiyetten bir sene kadar evvel kendisini bir kere bir kupa arabası içinde gördüğümü ve bu arabanın ifratla — ve meselâ Sultan Hamidin en büyük damadı Nurettin paşanın arabasında da daha çok süslü ve yaldızlı olduğunu arada geçmiş bu kadar yıla rağmen hatırlıyorum. Vasıf paşanın haremine gelmiş aşk mektuplarını Sultan Hamide "ibrazından," bir kaç hafta sonra hürriyetin ilân edildiği hakkındaki

Aliye hanımefendi, bir kaç yıl önce Amerikada oğlunu, gelini ve diğer dostları ile
(Aliye hanım oturandır)

kayda hakikaten mutabık değildir. Hatice Sultanın Yıldızı bir ziyareti sırasında ve âdeta Sultanın arzusu denebilecek bir ihtiyatsızlıkla ele geçen bu mektuplardan Sultan Hamit Hatice Sultanla kızının kocası ve Gazi Osman paşanın oğlu arasındaki maceraya muttali olmuş ve bunun üzerine Kemalettin paşa karısından boş düşmüş ilân edilerek Bursaya sürülmüş ve hürriyet bu rezaletten bir kaç hafta değil, tam dört yıl sonra ilân edilmiştir. Hatice Sultan da Vasıf paşa tarafından hürriyetten bir kaç hafta sonra tatlik olunmuştur.

Zannediyorum ki, bu izahat pederine karşı haremine pek lâyık bir sevgi besleyen Vasıf paşa zadenin onun hayatı ve şahsiyeti hakkında hemen hiç bir bilgiye sahip bulunmadığını isbata kâfidir. Hele gençliğinden dolayı Sultan Hamit devrinin hususiyetleri hakkında hiç bir fikre malik olmadığı, söylediği bazı sözlerden tamamiyle belli olmaktadır. Sultan Hamit gibi ihtiyatkarlığı ve vehmi marazî nisbetlere varmış bir hükümdar, sarayında velev ki pek mütevazî hizmetlerde kullandığı adamı hürriyetperverâne fikirlerinden dolayı sık sık hapsedirmez, bir kere hapsedirir ve tahkikatta masum olduğu şübhü bulsa da artık ondan sonra sarayından uzaklaştırırdı. İsmi dahi tam olarak vermemiş bulunan sayın mektup sahibinin dediği ve sandığı gibi sık sık hapsedmekle beraber kullanmakta devam etmez ve

hele efkârı ahraranesi sabit olmuş böyle bir insanı damat seçmezdi.

Hem de henüz hayatta bulunan selefine, Sultan Murada damat seçmezdi!

* * *

Birinci makalemde Muradın tek şehzadesi, Salâhattin efendinin ikinci meşrutiyete pek yorgun, fikren ve bedenen pelteleşmiş bir halde gelmekle beraber siyasî mevkiine hizmet debilecek vaziyette damatlar seçmeğe çalışmış bunda muvaffakiyet gösterebilmiş olduğunu yazmışım. Sayın bir okuyucum, bu damatların ancak birinden pek muhtasaran bahsedip öteki kızlarını da damatlarını da kale almayışımı doğru bulmayarak benden itmam edici bazı malûmat istiyor. Bu malûmatı başka bir yazıda vermek ve bu vesile ile Sultan Muradın erkek evlâdı hakkında bir iki şey daha ilâve etmek emelindeyim. Bu yazıda üçüncü makaleyi bir bakımdan tevsi ederek Sultan Hamidin en sevdiği oğlunun, yani Burhanettin efendinin hayatı ve evlâdı hakkında bazı yeni bilgiler vermeği münasip buluyorum. Yani evvelâ Burhanettin efendinin iki oğlunun annesi olan hanımefendiyle arasında ve İsviçrede talâk vukua geldikten sonra evlenmiş bulunduğu iki ecnebi kadınının aldandıymıyorsa matbuatımızın sütunlarına geçmemiş olan isimlerini vereceğim, bundan sonra da efendi-

Burhanettin efendinin Amerikadaki oğullarından Fahrettin Efendi

nin ikinci meşrutiyetin ilk günlerinde bir ecnebi sefirinin kızıyla evlenmek hususunda izhar etmiş olduğu arzuyu kaydedeceğim ki, bu arzunun da ilk defa gazete ve mecmua sütunlarına aksetmiş olacağını sanıyorum. Burhanettin efendi 1925 de Pariste Scholton Douglas isminde birinden talakla ayrılmış olup genç kızlığında adı Mosselmans olan eydi Georgine ile evlenmiş ve bu izdivacı kısa bir müddet geçince talâk takip ederek aslen galiba Avusturyalı olan bu kadın bilâhare Bertier de Sauryigny konto Fernand isimli bir Fransız asılzadesine varmıştır. Burhanettin efendi de bilâhare genç kız ismi Jakson Ioan Elsie Deming Jarves isimli ve bir zabitten dul kalan Amerikalı bir kadınla Fransada izdivaç etmiştir ki, efendiden on beş yaş kadar büyük olan bu kadın Amerikadaki zenginlik ölçülerine göre büyük bir ehemmiyet ifade etmese dahi hayli servete sahipmiş. Hayli de hasis bir madam olduğunu ve kansere müptelâ bulunması hasebile mirasının yenmesi hesap edildiği halde ecelin pençesinden kurtulmağa muvaffak olarak bilâkis kendisinin kalp hastalığından ölen Burhanettin efendiden bir miktar miras yediğini duymuştum. Madamların isimlerini de İkinci Cihan harbinin son zamanlarına kadar neşredilmiş bulunan meşhur ve asırdide Gota salnamesindeki hükümdar hanedanlarına mahsus kısımdan aldım. Burhanettin efendinin ecnebi kadınlarla izdivaçlarından evlâdı olmamıştır. Fakat Sultan Hamidin son zamanlarında ve padişahın entihap ve tensibile almış bulunduğu bir hanım efendiden iki oğlu dünyaya gelmiş bulunmaktadır ki, bunlar da İkinci meşrutiyetten bir müddet sonra dünyaya gelmiş olan Mehmet Fahrettin ve Osman efendilerdir.

★ Bu hanımefendi ırkan çerkes olmakla beraber İstanbulda doğup büyümüş olan ve cazibe taravet ve zekâsile muhataplarını hayran eden bir kadındır. Çocukluğunda Melek ismini taşımış, bir hazinekar olan teyzesinin delâletile Yıldız sarayına girişinde Nazlıyar ve izdivacını müteakip Aliye ismini almıştır. Bir gün hatıratını neşrederse nevin en lâtif ve dik kate en lâyük bir nümunesini kazanmış oluruz.

Burhanettin efendi oğullarının tahsil ve terbiyelerine bilhassa itina ederek onları Viyanadaki meşhur Terezyanum'da okutmuş ve bilâhare Amerikaya gidince İstanbullu hayal meyal hatırlayan bu efendiler Viyanalı halinde yetiştikten sonra âdetâ birer Amerikalı olmuş-

lar. Ve oralarda evlenmişler. Büyük ressam küçük de ticaretle müştâgîl, fakat dedesi Sultan Hamit gibi mükemmel marangozmuş. Mehmet Fahrettin efendi İstanbul rumlarının - dan bir Papadopulos'un kendinden 10 yaş büyük bir kızıyla. Ertuğrul Osman Ef. de Cenup Afrikasında yerleşmiş bir İngilizin — büyük bir hüsnü ana sahip olan — kızıyla evlenmişler. Evlâtları da olmamış.

İlave edeyim ki bu iki izdivaç da birer aşk izdivacı olmuş ve hatta Burhanettin efendi halen hayatta bulunmayan, harp esnasında Atınada bir bombardımanda ölen büyük gelinini pek de memnunlukla karşılamamış.

Efendiler ünvana meraklı Amerika mislerine kendilerini satmağa razı olmamışlar.

Burhanettin efendinin meşrutiyetin ilk ayları içinde ve henüz pederi tahtı işgal ettiği sırada almak istemiş olduğu ecnebi kızına gelince, garip bir tesadüf olarak bu da bir Amerikalıdır, ve o tarihte İstanbulda Şimali Ameri-

(Sonu 1030 uncu sahifede)

Aliye hanımefendi, ikinci izdivacında oğlu ile

Şeyh Bedreddin

(1025 inci sayfadan devam)

Şeyh Bedreddin yazmış olduğu bir menkıbenameyi tevşian kaleme aldığını aşağıdaki manzumesile anlatıyor:

Meğer şeyhin o dem sadıklarından
Kadimi yar ve müşfiklerinden
O mecliste biri hazır durmuş
Ne hale erdiğün cümle görürmüş
Eti, canı, kamu kaygu içinde
Ermiş kand bebeği su içinde
Bu fal ehli olur halden haberdar
Veli kılmaz o demde kinden izhar
Çıkar meclisten ol ağlayarak
Yüreğin cevır ödüne dağlayarak
Yazar şeyhin serencamın tamamet
Kalur andan beru işbu alâmet
Niyaz edip sığındım bi niyaza
Alıp nakleyedim işbu beyaza
Hüda yarı kula ben bendesine
O şahın bendesi üfkendesine
Olam mahşerde o şaha mülâki
Anın ile olam cenette baki
Müridiven muradım ola hasıl
Duer bu canki ola ol cana vasıl.

Şeyh Bedreddin Kemalettin Paşa ile olan aşk mektuplarını yakalamakla sultandan büsbütün nefret ediyor. Mektupları Sultan Hamide İbrahimle, bu evliliğe bir nihayet verdirilmesini rica ediyor.

Birkaç hafta sonra Hürriyet ilân ediliyor. Rejim kısmen değişmekle beraber, saraydan ve saray entrikalarından nefret eden Vasıf Paşa, kendisine valilik teklif edilmesine rağmen, tekaütlüğünü talep ediyor.

Ortaköyde Oluklu Bostan namıyla maruf küçük arazisinin içindeki mütevazî köşküne çekiliyor. Sultandan da ayrıldıktan sonra, Bosna Kaymakamlığından mütekeait Hürşit Halim Beyin kerimesi Hanım Efendi ile evleniyor. Bir kızı ve iki oğlu oluyor.

Muhitinde dürüstlüğü, fıkhara babası olmakla sevilip sayılan Vasıf Paşa, aziz vatanımızın çok kısa bir zaman sonra, hakiki bir hürriyete ve demokrasiye kavuşacağına inanan bir insandı. İşgal senelerinde, etrafı âdeta istilâ eden hâfiyelere rağmen, çok samimi, hürriyet âşığı birkaç arkadaşı ile Anadoluya bir maylı cephane ve silâh kaçırmağa muvaffak oluyor. Büyük Atamızın Samsuna çıkmasından birkaç gün evvel karaciğer kanserinden vefat ediyor.

Gaziantep müdafaası

(Baştarafı 1017 inci sayfada)

rek hunin mübarezede bulunan mutaarrız kıtanın bazı aksamı ta Kuşçu dağına bile zapt ederek oradaki düşmanı süngüledi. Maalesef münderecatı sahifeler dolduran o topçu tertibatınız ve piyade yardımızdan asla eser görülmüdü. Sizi namusumla temin ederim ki vadedtiğiniz mukabil yardımın dörtte birini olsun yapsaydınız muhakkak yolu açmıştık. Heyhat ki ufacık bir yardımınızın bile ademi zuhuru cümleyi meyus eylemiş ve efradın kuvvei maneviyesini büsbütün kırmıştır. „

“ . . . Mütebaki fedakârlığı haricden beklemek mecburiyeti hasıl olmuştu. Fakat heyhat!.. Hangi vadiniz kuvveden fiile çıkmıştı ki bu da çıksın. Fakat ne çare ki ister istemez bu valde kendimizi inandırmak mecburiyetinde idik. İşte aç ve sefil kalmış şu on sekiz bin (şehir hakkı) mazlumun ahii eninini ve size karşı beslemiş oldukları nefreti tarif mümkün değil! Bütün ahvali ruhiye şu merkezdedir (Mademki haric bizi bu kadar aldattı ve şu felâkete ilka eyledi hakikat hiç bir vehile saklanmamalı idi.. Biz Antepililer vatanî vazifemizi yapmakla bir hiyanet irtikâp ettiysek bu hiyanetle iftihar ederiz. Hilâli Osmaninin ufulünü şu bedbaht gözlerimizle görmek mukadder ise çarınca ona da katlanacağız, bu da takdiri ilâhi imiş! Ne diyelim?..

“ . . . Büyük bir ümitle beklediğimiz şu pazartesi gecesi bizi kurtarmaktan ziyade felâkete attı. Binaenaleyh zatı kumandanilerini Büyük Millet Meclisi Riyasetine şikâyet etmeğe ve daha icabederse bütün âlemi insaniyet ve islâmiyete bu halimizi icabettiren sebepleri ilân ve ifadeye şitaban olacağız.

Son bir teşebbüsle memleketi kurtarmağa nihayet üç gün zarfında kat'i bir azimle harekete gelmediğiniz takdirde zatı âlilerini namusu milliyemizle temin ederiz ki, demirden teşekkül edecek şu masum, fedakâr ve mağdur milletin pengesinden yakanızı kurtaramıyacağımızı arz ederiz. „

[Kolordu kumandanından ağzının payını alan kahraman şehir, emrinde bir süvari fırkası bulunan — merhum — Kenan beye 1/2-1-337 tarihli mektupla müracaat ediyor. Bu mektuptan sadece bir tek cümle almakla iktifa edeceğim:

“ . . . Pazartesi, gecesi Salâhattin Adil beyefendinin talimatı dahilinde yaptığımız harekâtı taarruziye, mumailiye vâdelerini ifa etmediğinden dolayı, ademi muvaffakiyetle neticelendi. „

Doktor Fahrî CAN